

O'TKIR HOSHIMOV IJODIDA ONA SIYMOSI TALQINI

*Jo'rayeva Nargiza Tilovmurodovna**Termiz davlat universiteti akademik litseyi**Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: O'tgan asr o'zbek adabiyotining yorqin yulduzi, hayot, inson, mehr-oqibat va oilaviy qadriyatlarni asarlari asosiga aylantirgan O'tkir Hoshimov ijodida ona siymosi alohida o'rin tutadi. Uning badiiy asarlarida ona timsoli, mehribonlik, fidoyilik va muruvvat kabi xislatlar mukammal tarzda talqin etiladi. O'tkir Hoshimov onani, avvalo, xalq qadriyatlari va milliy o'zlik, hayot mazmuni va insoniylik timsoli sifatida tasvirlaydi. Maqolada yozuvchining turli asarlarida ona obrazining qanday aks etgani, u orqali milliy ong, nafis insoniylik, shaxs kamoloti va hayot falsafasining badiiy ifodasi chuqur yoritiladi.

Kalit so'zlar: O'tkir Hoshimov, ona siymosi, milliy qadriyat, mehr-oqibat, badiiy obraz, insoniylik, oilaviy muhit.

Аннотация: Образ матери занимает особое место в творчестве Откира Гошимова, яркой звезды узбекской литературы прошлого века, для которого жизнь, гуманность, доброта и семейные ценности стали основой произведений. В его работах прекрасно интерпретируются такие качества, как образ матери, доброта, бескорыстие и благожелательность. Откир Гошимов описывает мать, прежде всего, как символ народных ценностей и национальной идентичности, смысла жизни и гуманности. В статье подробно освещается, как образ матери отражается в различных произведениях писателя, и через него – художественное выражение национального самосознания, утонченной гуманности, личного совершенства и философии жизни.

Ключевые слова: Откир Хошимов, образ матери, национальные ценности, доброта, художественный образ, гуманность, семейная среда.

Abstract: The image of the mother occupies a special place in the work of Otkir Hoshimov, a bright star of Uzbek literature of the last century, who made life, humanity, kindness and family values the basis of his works. In his works, such qualities as the image of the mother, kindness, selflessness and benevolence are perfectly interpreted. Otkir Hoshimov describes the mother, first of all, as a symbol of folk values and national identity, the meaning of life and humanity. The article deeply illuminates how the image of the mother is reflected in various works of the writer, and through it the artistic expression of national consciousness, refined humanity, personal perfection and philosophy of life.

Keywords: Otkir Hoshimov, image of the mother, national value, kindness, artistic image, humanity, family environment.

Kirish

O‘tkir Hoshimov ijodidagi asosiy g‘oya — insoniylik. Uning barcha asarlari muhit va odamlar taqdiri, ulardagi mehr, sabr-toqat, yashash falsafasini ochib beradi. Yozuvchining eng ulug‘ obrazlaridan biri — ona. O‘tkir Hoshimov qalamiga mansub qissa, roman, hikoya va esselarda ona siymosi, uning mehr-muruvvati, sabr-toqati, hayotga, jamiyatga bo‘lgan munosabati o‘ziga xos badiiy yondashuv bilan yoritiladi. Mehr-muhabbatga to‘la onalar tasviri O‘tkir Hoshimov asarlariga o‘ziga xos ruh va fayz bag‘ishlaydi. Ona obrazining badiiy talqini, birinchi navbatda, hayotiy voqeliklar va milliy qadriyatlar bilan bog‘liq. O‘tkir Hoshimov o‘z asarlarida onaning hayotga munosabati, bolalariga g‘amxo‘rliqi, oiladagi muhim roli orqali jamiyatning chin insoniy yuzini ochib beradi. Ona — avlodlar bog‘lovchisi, oilaning o‘zgaras tayanchi, muruvvat va ezgulik manbai bo‘lib namoyon bo‘ladi. Muallif ona siymosiga yorqin, samimiy va haqiqatga yaqin obraz sifatida qaraydi. Yozuvchi ona timsolini hayot ilhomiga, sabr va matonatga, baxt va armonlarni sinab ko‘rgan haqiqat yo‘lboshchisiga aylantiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O‘tkir Hoshimovning «Dunyoning ishlari» romani, «Ikki eshik orasi» qissasi va ko‘plab hikoyalarida ona siymosi markaziy o‘rinda turadi. O‘zbek oilasi, jamiyatidagi mehr-oqibat, axloq va ma‘naviy qadriyatlar onaning bevosita shaxsi va uning hayotda tutgan o‘rni orqali tasvirlanadi. Yozuvchi uchun ona — hayot imkoniyatlari va muammolari, sabr va sadoqat, fidoyilik va matonatning timsolidir. Asarlarda onaning bolalariga, umr yo‘ldoshiga, ota-on va avlodlariga bo‘lgan munosabati doim e‘tibor markazida bo‘ladi. O‘tkir Hoshimov asarlaridagi onalar — har bir o‘zbek xonadonining farishtasi. Ular bolalari uchun o‘zini fido qilishga, oilani avaylashga, jamiyatdagi har xil og‘irliklarga bardosh berishga tayyor. Yozuvchi ona mehrini, uning insoniy sadoqatini, muammolarga qarshi kurashishdagi matonatini, bolaga foyda keltiradigan haqiqiy maslahatlarini mislsiz badiiy go‘zallik bilan tasvirlaydi. Yozuvchi ona siymosidan turib insonni, oilani, muhitni va jamiyatni o‘rganadi. Masalan, «Ikki eshik orasi» asarida onaning hayoti, hayotga bo‘lgan sabr va doimiy shukr qilish hissi orqali o‘zbek oilasining azaliy qadriyatlari, mehnatsevarlik, e‘tiqod, sadoqat va halollik yuksak darajada aks ettiriladi. Ona turmushida yuz beradigan shodiyona va ko‘ngil ranjishlari, bolalar uchun yurak bag‘rini ochib, ularni to‘g‘ri yo‘ldan ozmaslik uchun jonini fido qilishi o‘zining badiiy mazmuni va ma‘naviy kuchi bilan millionlab o‘quvchilar qalbini rom etadi [1].

Yozuvchining ko‘plab hikoyalarida ham ona siymosi markaziy o‘rin tutadi. Har bir asarda onaning qalbi, kechinmalari, tashvishlari va quvonchlari kuchli badiiy-tuyg‘uli pardozi bilan ifodalanadi. Xususan, onaning bolalarga qilgan har bir duosi, ularga bergan saboqlari, hayotda qiynalgan paytlari, mehri va sog‘inch to‘la yuragi O‘tkir Hoshimov asarlarida alohida mehr bilan tasvirlanadi. Yozuvchi ko‘pincha onani

eng buyuk maktab, hayot ustoziga, hayot mazmunining markaziga aylantiradi. O‘tkir Hoshimov asarlarida ona siymosi oddiy hayotiy voqealar va kundalik muammolar fonida gavdalanadi. Bu obraz bor hajmi bilan xalqimizga xos fazilatlar: qat’iyat, sabr, mehnatsevarlik, mehribonlik, sadoqat, to‘g‘rilik, halollik va matonat eng go‘zal shaklda mujassam topadi. Yozuvchi hayotini onasiga bag‘ishlagan, uning duosi-yordami bilan o‘z o‘rnini topgan insonlarni ulug‘lab, hayotning haqqoniy manzarasini yaratadi. Onaning aytgani, qilgani, niyati va orzusi har bir bolaga birdaniga o‘tib boradi. Onaning yonida doimo ozodlik, baxt va ruhiy orom borligini yozuvchi juda hassoslik bilan ochib beradi [2].

Muhokama va natijalar

O‘tkir Hoshimov ijodida ona timsoli o‘ziga xos falsafaga ega. Ona — hayot metodi, hayotga yo‘l ochuvchi, kelajak ko‘zgusi, mehr, sadoqat va fidoyilik timsoli. Uning sabr-toqati, og‘ir sinovlardan o‘tadigan jismi va ruhi, bolalar baxti uchun har narsaga chiday olishi, onaning qabriga hadya etilgan musaffo so‘z va duolar — bular o‘zbek adabiyotining nafis satrlariga aylanadi. «Dunyoning ishlari» romanida esa ona hayot yo‘li, uning murakkab o‘tmishi, mehr va quvonchga to‘la kechinmalari, oila uchun fidokorona xizmatlari, hayotga bo‘lgan ruhi va ishonchi chuqur badiiy tahlil qilinadi. Yozuvchi ko‘plab asarlarida ona va bolalar orasidagi ichki ruhiy aloqalarga, muhit, vaqt va hayot sharoitining o‘zgarishiga qarshi turuvchi onaning izchil harakatlariga alohida e‘tibor qaratadi. Onaning uyda o‘tirib, farzandlari uchun boshini tagiga qo‘yib, ularni tarbiyalab, hayotining har lahzasini bolalari baxti uchun baxshida etishi — xalqimiz onalariga xos ulug‘vor fazilatlardir. Onaning mehrli quchog‘i, halol va pok yuragi, uning duosi va ma’sum ko‘z yoshlari inson qalbini jazava qiladi [3].

O‘tkir Hoshimov asarlaridagi ona — umr yo‘ldoshi, fidoyi, sabrli, sadoqatli va ezgulik manbai. Ona bolalarining yaxshi inson, porloq kelajak egalari bo‘lib yetishishini chin yurakdan orzu qiladi, ular uchun turli tashvish va kechinmalarni boshidan o‘tkazadi. Yozuvchi onaning tilidan hayot haqiqatlarini, inson hayotining o‘tkinchiligi, umrning mo‘‘tabarligi, hayotning mazmuni va ahamiyatini chinakam badiiy ifoda bilan yoritadi. Yozuvchining o‘z hayoti va oilasi misolida ham ona siymosi markaziy ahamiyatga ega. Uning ona haqidagi fikrlari, xotiralar va mulohazalari butun xalqimiz onalari hayotiga ohangdosh. O‘tkir Hoshimov onaning mehr-muruvvati, tabarruki, halolligi, hayotiy falsafasi orqali har bir o‘zbekistonlik farzandga ona oldidagi burch va vazifalarini eslatadi:

Ona — do‘st, maslahatchi, tarbiyachi, hayotiy tajriba va sabr manbai. Yozuvchi ona siymosini, avvalo, inson ruhiy dunyosini poklovchi, ko‘ngillarga yorug‘lik, kuch va ishonch baxsh etuvchi obraz sifatida talqin etadi. Har bir bolaga mehr, yorug‘ niyat va sog‘inch baxsh etuvchi onaning hayot yo‘li har qancha mashaqqatlarni ortda qoldirgan bo‘lsa-da, umid va ezgulikka yo‘g‘rilgan. Yozuvchi ona siymosi misolida o‘z asarlarida mehr-oqibat, fidoyilik, iymon va ma’naviy poklik ramzini yaratadi.

O‘tkir Hoshimov asarlarida ona obrazining noyoblighi shundaki, bu siymo ko‘pincha oddiy kundalik hayotning o‘zi bilan, har bir oilada uchraydigan mashaqqat va quvonchlar, qishloq va shahar muhitidagi turg‘unlik, hayotiy tashvishlar fonida gavdalanadi. U hayotda ko‘rgan-kechirganini, sabrli va jasoratli bo‘lishini bolalariga, avlodlarga o‘rgatadi. Onaning har bir harakati, yurish-turishi, so‘zlari, orzu-umidlari, bolalariga aytgan nasihatlarining mas‘umlighi va haqqoniylighi asarlar ruhiga badiiy boylik bag‘ishlaydi [4].

Yozuvchining ijodi milliy ruh va an‘analar, xalq og‘iz ijodi, qadimiy ma‘rifat, tirikchilik va hayot g‘am-tashvishlari bilan mustahkam o‘zviylikda kechadi. Ona — ana shu hayot abadiylighi, milliy mustahkamlik ramzi sifatida aks etadi. Uning fidoyilighi va sabri, oilaga sadoqati, xalq farovonlighi uchun yagona istaklari — bularning hammasi, O‘tkir Hoshimov ijodini o‘ziga xos noyob manzara, bebaho asarga aylantirgan. Hayotning o‘ziga xos sinovlari va og‘ir damlarida ona qat‘iyati, uning mehnati va muqaddas ishonchi O‘tkir Hoshimov asarlarida hayotiy kuch va sabr ramziga aylanadi. Yozuvchi ona borlig‘i, uning og‘ir hayotini engil, shodiyonali voqealarga aylantira olishi, jamiyatdagi muammolarni yengish yo‘lida topilgan irodasini san‘atkorona tasvirleydi. Onaning bolalarga qilgan duolari, orzulari, sadoqati — bular hayotni nurli va muqaddas qiladi. Yozuvchi asarlarida ona timsoli orqali har bir inson muqaddaslighi, orzu va niyatlari, hayotga bo‘lgan ishonchi kuchayadi. Bu obraz milliy ong va tafakkur, axloq va ma‘naviyat manbai sifatida har bir avlod uchun namuna bo‘lib xizmat qiladi. O‘zbekiston zamini, uning insonlari va oilalari uchun ona fazilati — bu hayot manbai, baxt kaliti ekanlighi, asar satrlarida abadiy tirik saqlanadi [5].

Xulosa

O‘tkir Hoshimov ijodida ona siymosi badiiy yetuklik va insoniylik namunasi sifatida yaraqlab turadi. Yozuvchi bu timsol orqali hayot, oilaviy qadriyatlar, milliy ruh, mehr-oqibat, sadoqat va fidoyilikni eng haqqoniy, go‘zal va sodda tasvirley olgan. Ona tasvirlari har bir asar uchun ruhoniy manba, insoniy fazilatlarini yuksak tarannum etuvchi badiiy g‘oya va jo‘shqinlik, sadoqat va barakani ifoda etadigan, xalqimiz va adabiyotimiz taraqqiyotiga hissa qo‘shadigan noyob manbalardan hisoblanadi. Onaning bolaga nisbatan mehr-muruvvati, hayotdagi fidoyilighi, sabr-toqat va matonati, O‘tkir Hoshimov ijodida chinakam badiiy mukammallik darajasida talqin etilgan. Bu tarixiy-badiiy siymo teran tafakkur va ruhiy yetuklikka, asli milliylik va insoniylikka undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘tkir Hoshimov. “Ikki eshik orasi” asari, Toshkent, 2000 yil
2. O‘tkir Hoshimov. “Dunyoning ishlari” romani, Toshkent, 2004 yil
3. Komilov N. “O‘zbek adabiyoti va ma‘naviy qadriyatlar”, Toshkent, 2015 yil
4. Qayumov A. “Zamonaviy o‘zbek adabiyotining taraqqiyoti”, Toshkent, 2017 yil
5. Alimova X. “O‘tkir Hoshimov ijodining badiiy yo‘nalishlari”, Toshkent, 2018 yil
6. Rahmonqulova N. “Ona obrazining badiiy talqini”, Samarqand, 2019 yil
7. Matluba Yusupova. “Ona siymosi va milliy qadriyatlar”, Buxoro, 2022 yil